A detail from a Gothic manuscript illumination. It features a face with a pale, greenish-yellow complexion, looking slightly to the right. The face is framed by a dark, ornate headdress or crown with intricate scrollwork and circular motifs. The background is dark and textured.

Jiří Pešek

Universitat Masaryk de Brno
KJIA011 Dějiny Katalánska I

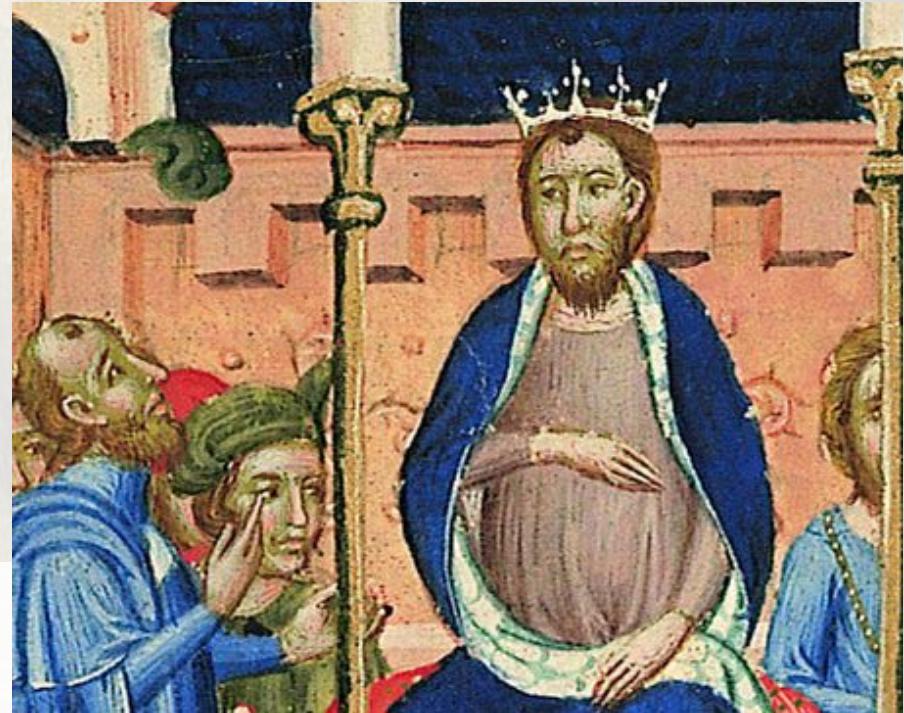
Katalánsko ve 14. století: Vrchol expanze a pomalý pád

Katalánsko ve 14. století

- Maximální teritoriální rozpětí.
- Časté lokální války (Kastilie, Janovská republika, Mallorca).
- Obrovské zadlužení a rozhazovačnost posledních panovníků z dynastie Casal de Barcelona. Pomalý pád, neudržitelnost rozlehlého panství ve Středomoří.
- Přírodní katastrofy – špatná úroda, morové rány.
- Konec dlouho vládnoucí dynastie → problém nástupnictví.

Jaume II el Just (1291-1327)

- Narozen 1267 ve Valencii, Aragonskou korunu zdědil po svém starším bratrovi Alfonsovi, který zemřel bez dědice.
- **1286:** korunován sicilským králem, na Sicílii se snaží o podobně demokratický model jako je v zemích Aragonské koruny – svolává několikrát místní parlament, vyhláší novou konstituci, království nechá řídit dle spousty do té doby platných zákonů.
- Jaume II již tehdy mohl počítat s tzv. *almogàvers*, kteří postupně získávali i okolní oblasti (Pulla, Korfu, Kalábrie).
- **1287:** důležité vítězství nad franc. a papežskými vojáky u Neapole.



Jaume II el Just –
miniatura z *Llibre verd*
(Foto: enciclopedia.cat)

Jaume II el Just (1291-1327)

- **1291:** Jaume II vládcem Aragonské koruny – sicilské království má dle závěti připadnout nejmladšímu z bratrů, Frederikovi, nicméně Jaume II si vládu nad ostrovem ponechává. Frederik proti tomu nic nenamítá, a tak se v osobě Jaume II celá monarchie dostává pod vládu jednoho panovníka (Aragón, Katalánsko, Valencie, Mallorca, Sicílie).
- **1295:** *Mír z Anagni* – mírové řešení sicilského konfliktu po dohodě s novým papežem Bonifácem VIII. → Jaume II se vzdal práv na Sicílii ve prospěch papeže + zavázal se vrátit vládu nad Mallorským královstvím svému strýci Jaume II de Mallorca, i když stále zůstávalo součástí zemí Aragonské koruny → urovnání vztahu s Francií.

Papež na výměnu posvětil Jaumeho manželství s Blankou d'Anjou (Blanca de Nàpols, 1280/83-1310) a navíc mu slíbil Korsiku a Sardinii.

Jaume II el Just (1291-1327)

- **1296-1300:** snaha dobýt Murcii, nakonec se vše vyřešilo dohodou z Torrelles (1304), kde došlo až na malé výjimky k dnešnímu rozdělení původní Murcie podle řeky Segura na severní část, která připadla Aragonské koruně (kromě Murcie; jinak se součástí Valencijského království stala města jako Alacant, Elx či Orihuela), vše na jih od té řeky připadlo Kastilii.
- **1296:** Sicilský parlament odmítl odevzdat království papeži a korunoval sicilským králem Frederika, dojde dokonce i na boj mezi Frederikem a Jaumem II (Roger de Llúria vs. Roger de Flor), ale nakonec i zmožení bitvami se všichni dohodnou – Mír z Caltabellota (1302): Frederik nakonec uznán sicilským králem.
- Třetí ženou Jaume II byla Maria de Xipre (Marie z Lusignanu). Díky tomuto sňatku Jaume aspiroval na připojení Kypru v případě, že Mariin bratr zemře bez dědice → k tomu ale nedošlo.

(Sňatek z rozumu – došlo k němu v roce 1315 a Marie tehdy měla už 42 let a do té doby stále svobodná. Zemřela 1319.)

Jaume II el Just (1291-1327)

- **1323-1326:** *conquesta de Sardenya* - Sardinie v té době kontrolována několika místními rody (Arborea) i pisánskými ochodníky. Aragonská koruna pod vedením Jaumeho syna Alfonse ovládla část ostrova, o další pak svedla boje s pisánskými obchodníky a později i s Janovany.
- Katalánci však Sardinii zcela neovládli, docházelo k mnoha lokálním vzpourám, na které Aragonská koruna reagovala velice násilně → totální zničení protivníka (př. znovuosídlení Alguera, 1354).

- Další zásluhy:

1300 vznik první katalánské univerzity (Lleida)

1307 zrušení templářského řádu a zabavení jeho majetku

Dekret ustanovující nedělitelnost Aragonské koruny (vznik pravděpod. po zkušenosti s prvorozeným synem Jaumem)

Velký milovník poezie, trubadúr, mecenáš a sám i několik básní složil.

Elisenda de Montcada (1292-1364), čtvrtá a poslední manželka → Monestir de Pedralbes.



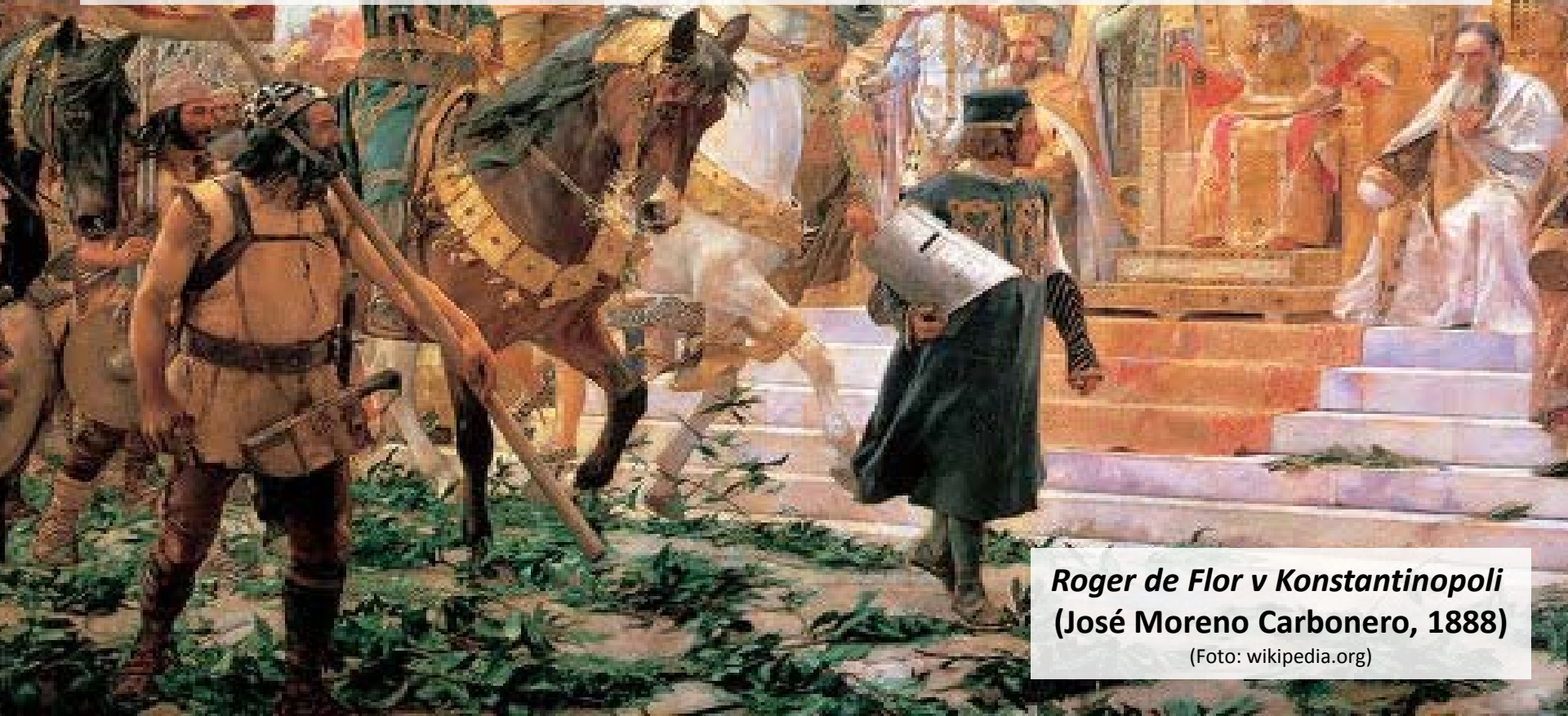
Monestir de Pedralbes, 1326

Almogàvers

- Žoldáci, kteří sehráli důležitou roli v expanzi dominií Aragonské koruny na přelomu 13. a 14. století. Více informací (učební texty!) na následujících odkazech:

<http://catalunya2011.blogspot.cz/2015/12/almogavers-i.html>

<http://catalunya2011.blogspot.cz/2015/12/almogavers-ii.html>



Roger de Flor v Konstantinopoli
(José Moreno Carbonero, 1888)

(Foto: wikipedia.org)

Alfons el Benigne (1327-1336)

- Narozen v Neapoli 1299; barcelonský hrabě, aragonský a valencijský král, král korsický a sardinský.
- První manželka, Teresa d'Entença – tak se ke Katalánsku připojilo hrabství Urgell. Již jako princi mu bylo svěřeno dobytí Sardinie 1324: to bylo sice provedeno s úspěchem, ale do budoucna se Sardinie stala pro Aragonskou korunu palčivým a neustálým problémem.
- Druhá manželka, Elionor de Castella – ta stejná, kterou deset let předtím (1319) zasnoubili s jeho bratrem (Jaume), který ale před královskými a manželskými povinnostmi utekl do kláštera.
- 1330-1336 válka s Janovany o Sardinii.

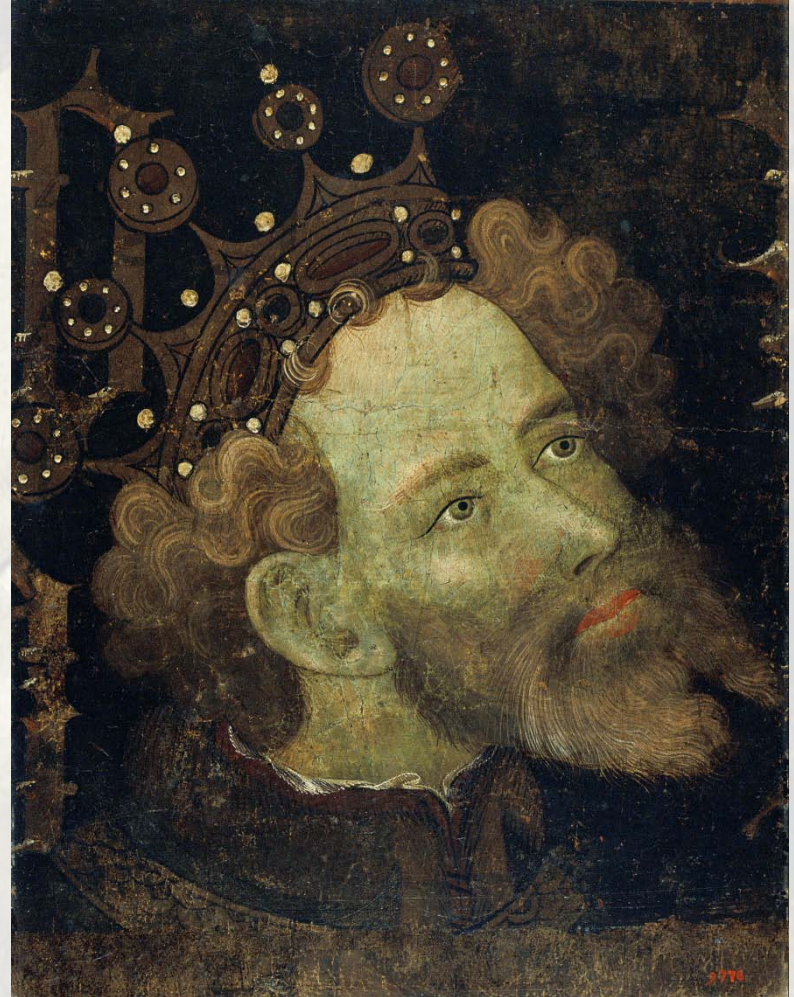


Kostel Santa Maria del Mar, 1329-1383

Google (<http://www.santamariadelmarbarcelona.org/home/>)

Pere el Cerimoniós (1336-1387)

- Narozen 1319 v Balaguer. Panovník Aragonské koruny – barcelonský hrabě, aragonský, valencijský a sardinský král, později i mallorský král a athénský a neopatrijský vévoda.
- Po celou dobu vlády snaha sjednotit všechna aragonská panství. 1336 si pojistí Mallorku, kde vládne Jaume III (jeho sestra se s ním ožení), 1343 Jaumemu ostrov zkonfiskuje s vojenskou podporou → **1343 znovupřipojení Mallorky.**
- **1347-1348: Guerra de la Unió** (potlačení neposlušnosti ze strany aragonské a valencijské šlechty, spor o nástupnictví – Pere navrhl svou dceru Constançu místo svého bratra Jaumeho d'Urgell.



Pere el Cerimoniós
(Jaume Mateu, 1427)

(Foto: Google Art Project)

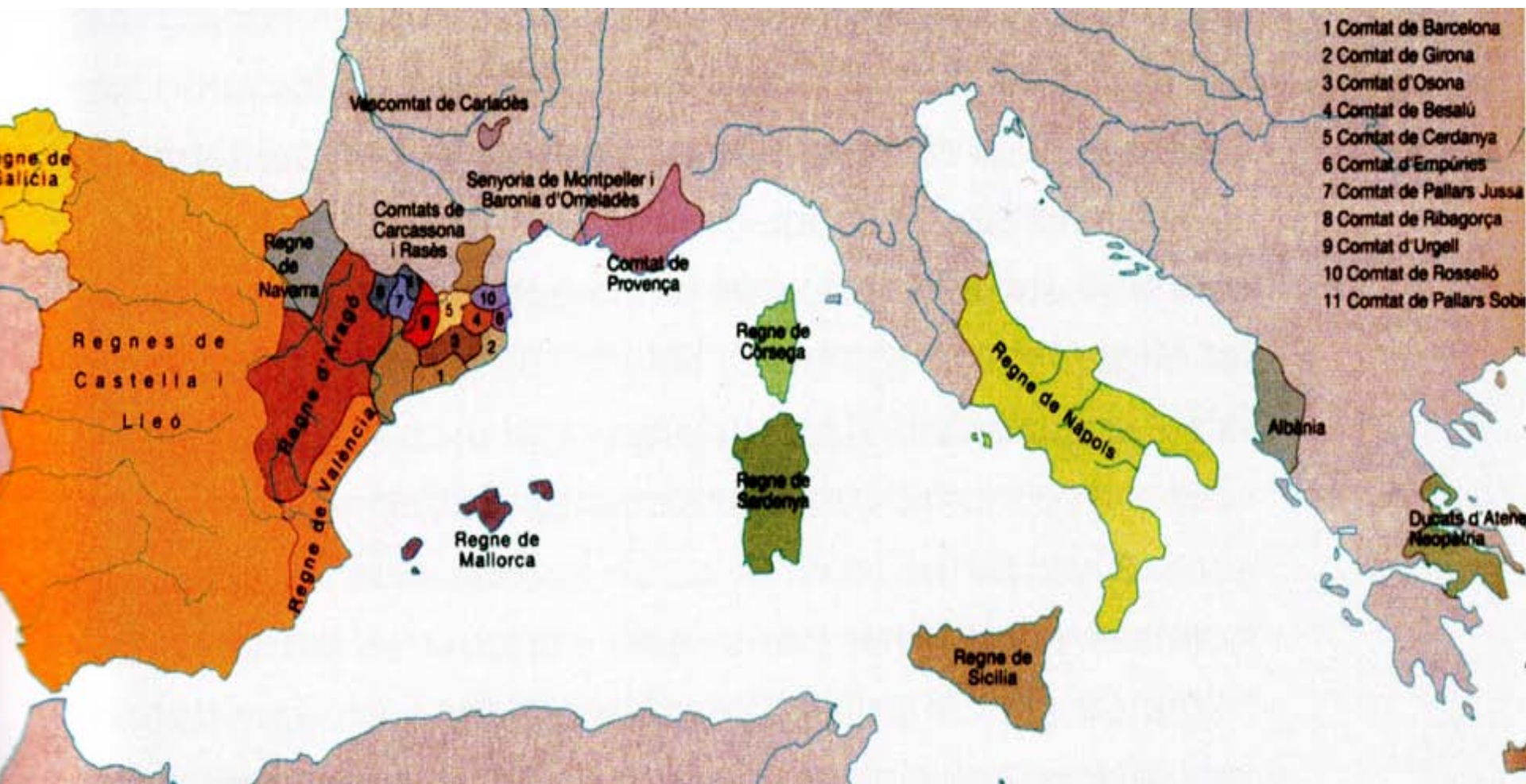
Pere el Cerimoniós (1336-1387)

- Po vítězství v Guerra de la Unió tvrdá perzekuce vzbouřené šlechty → Aragón a Valencie přicházejí o část privilegií. Větší centralizace.
- **Sardinie:** I když v roce 1336 došlo k míru, **1351** opět revolta Janovanů → Pere se spojí s Benátčany a nakonec vzpouru potlačí, uhájí ale jen část území (**1353-55** bitva o Alguer, znovuosídlení obyvatelstvem z Katalánska). K rebéliím dochází i v dalších dekádách, mír uzavírá Pere následně až v roce 1386.
- **Kastilie:** dvě válečné etapy (1356-1361 a 1362-1369), krvavá válka mezi Aragonskou korunou a Kastilií → definitivní konec těchto sporů až 1375 *Mír z Almazán* → další dohoda o Murcii, nedochází k velkým změnám hranic, Pere el Cerimoniós je odškodněn, domlouvá se sňatek Pereho dcery Elionor s dědicem kastilské koruny → důležité pro další století, z tohoto sňatku vzejde nová panovnická dynastie v Katalánsku.

Pere el Cerimoniós (1336-1387)

- Ke konci své vlády opět připojuje pod svou vládu Sicilské království a také Athénské a Neopatrijské vévodství (1380).
- **Cancelleria Reial:** hlavní administrativní orgán Aragonské koruny, vznikl ve 13. stol. → v tomto období důležitá zejména z hlediska formování normativní katalánštiny, dokumenty z Cancelleria Reial byly považovány za standardní verzi.





Dominis de la Confederació catalanoaragonesa, 14. století.

„Lo mal any primer“

- **1333:** Špatná úroda pšenice, začátek katastrofálního období pro Katalánsko i celou Aragonskou korunu. Špatné úrody již předtím (hlavně ve Valencii), ale rok 1333 je symbolickým přelomem. Nedostatek potravin – např. v Barceloně velká úmrtnost – pětina městské populace. Následně i ekonomická krize: inflace/deflace. Tato krize zastaví další expanzi po Středozezemním moři.
- **1348:** Morová rána, která zabila pětinu katalánské populace. Následně se v pěti až desetiletých intervalech vlny morové nákazy vracely v následujících 100 letech → demografická katastrofa. Nejhůře postižené je Katalánsko (srov. 1300 – populace okolo 500 000 obyv.; 1497 jen 244 000 obyv.). I na Mallorce takřka 50% ztráty, v Aragónu méně. Moru ušla snad jen Valencie → příčina ekonomického růstu a přesunu hlavního centra Koruny tam → *segle d'or valencià*.
- I přesto ale Aragonská koruna (Katalánsko) dokáže hájit své výsadní obchodní postavení ve Středozezemním moři až do konce 15. stol, kdy všeobecně vliv Středomoří opadne na úkor výprav do Nového světa.

Generalitat de Catalunya

- Vznik 1359, původ v Corts Catalanes:
 - Diputació del General del Principat de Catalunya (1359)
 - Diputació del General del Regne d'Aragó (1362)
 - Diputació del General del Regne de València (1412)
- Původně kontrolní a dohlížitelství orgán, později v průběhu desetiletí a staletí získával čím dál větší pravomoci, až nakonec fungoval jako vláda. Generalitat byla stabilní institucí, kterou vždy tvořili zástupci kléru, šlechty a měšťanů. Předsedajícím byl vždy zástupce kléru (prvním President de la Generalitat byl gironský biskup Berenguer de Cruilles*).
- „Generalitats“ – označení základních daní, vytvořených Corts.
- *Pro srovnání: Současný President de la Generalitat, **Carles Puigdemont**, je v pořadí již 130.



Historický znak Generalitat de Catalunya

(Foto: wikipedia.org)



**Znak Generalitat de Catalunya
(oficiální 1981)**

(Foto: www.gencat.cat)

Joan I el Caçador (1387-1396)

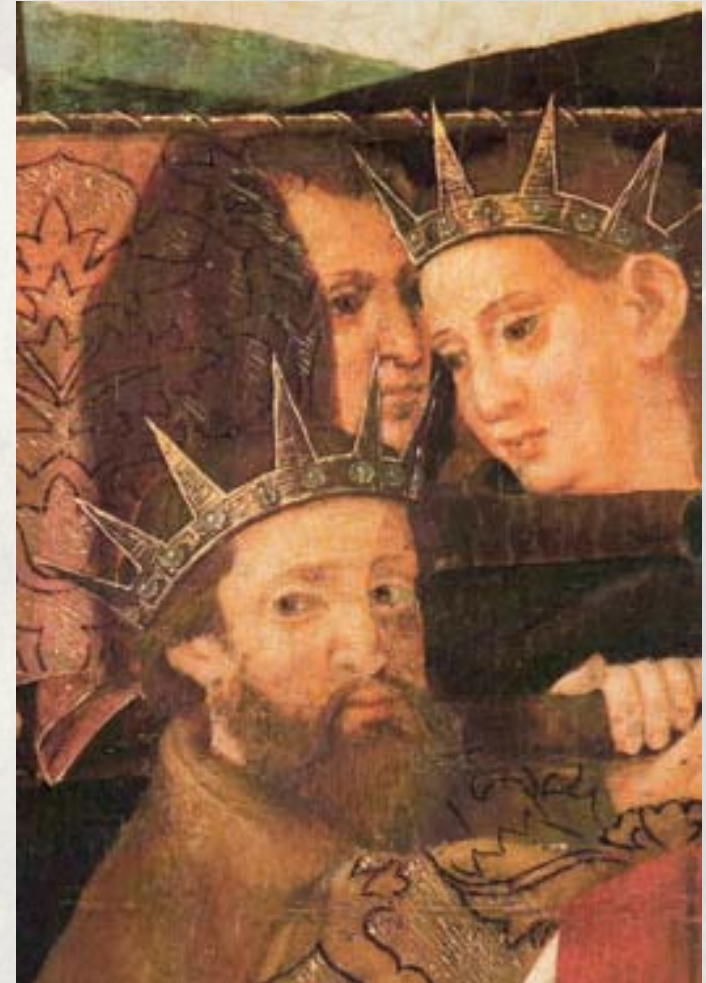
- Prvorozený syn Pere Cerimonióse: zajištění dynastického pokračování. Neduživý a často nemocný člověk, velký milovník luxusu a umění. Milovník lovu – při něm také nakonec zemřel.
- Historicky znamenal velký přínos pro kulturu a literaturu (Bernat Metge, Jocs Florals), avšak v otázkách politiky a hospodaření selhal.
- Na domácí scéně musel potlačit několik povstání šlechtických rodů na severu Katalánska i na Sardinii. 1391 – vlna antisemitismu, vraždění židů, vypalování židovských čtvrtí.
- V rámci zahraniční politiky příklon k Francii, snaha o mírové řešení na všech frontách, během papežského schizmatu (1378-1417) se přiklonil na stranu vzdoropapeže Klementa VII. Velký vliv na jeho zahraniční politiku měla jeho druhá manželka Violant de Bar.

Martí l'Humà (1396-1410)

- Narozen ve Perpinyà 1356, druhý syn Pere Cerimonióse, na trůn se dostal po smrti svého bratra Joana, jenž zemřel bez dědice.
- Podobně jako bratr příliš neoplýval zdravím, ke konci života hlavně problémy s obezitou. Stejně tak se jeho přínos dá charakterizovat především jako kulturní – v hospodářské politice se opět choval rozhazovačně, což sice mělo dobrý dopad na kulturu, ale vzhledem k ekonomické a zdravotní situaci Katalánska to bylo špatně.
- Martí l'Humà vedl od roku 1392 tažení proti povstalcům na Sicílii, po smrti jeho bratra krátce vládla Martího první žena Maria de Luna, která zvládla domácí nepokoje → Martí se pak vrací ze Sicílie a je korunován králem.
- Z hlediska mezinárodního i on podporoval vzdoropapeže (Benedikt XIII., což byl navíc příbuzný Martího ženy).

Martí l'Humà (1396-1410)

- **1400-1409:** musel potlačit další rebélii na Sardinii, kterou kromě města Alguer a okolí ovládla místní šlechta za podpory Janovanů. Toto tažení vedl jeho jediný syn a následník trůnu, **Martí el Jove (1376-1409)**, který sice zvítězil, ale 1409 zemřel na malárii.
- Martí l'Humà musel urychleně vyřešit problém následnictví → sňatek s Margaridou de Prades, avšak bez potomstva. Měl ještě možnost určit za následníka svého vnuka, nemanželského syna Martího el Jove, nebo pravnuka Alfonse el Benigne, avšak žádné rozhodnutí neučinil. Zemřel **31. května 1410** v Barceloně.



Martí l'Humà

(Foto: Museu Diocesà de Barcelona)

Více informací:

- **BALCELLS, Albert.** *Història de Catalunya.* Barcelona: L'Esfera dels llibres/La Butxaca, 2011. Str. 334-387.
- **RODÓ, Jordi et al.** *Historia del autogobierno de Cataluña.* Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2007. Str. 44-56.
- **SOBREQUÉS, Jaume i MORALES, Mercè.** *Comtes, reis, comtesses i reines de Catalunya.* Barcelona: Base, 2011.
- **SOLER, Toni.** *Història de Catalunya (Modèstia a part).* Barcelona: Columna, 1998. Str. 100-107.

